

SEPTEMBER 2013

BILTEN

Zavod za uveljavljanje pravic
avtorjev, izvajalcev in producentov
avdiovizualnih del Slovenije

kazalo

UVODNIK	1
INTERVJU marko mandić	2
DNEVNIK s snemanja <i>pravice ljubiti</i>	6
DOGAJANJE 16. fsf, filmska iniciativa	9
ZAVOD AIPA izvoljeni člani, register av del, podporniki, zaščita upravičencev in njihovih pravic, kabelska retransmisija	12
POVEZOVANJE spremembe zasp, med sabo in z drugimi, izmenjava dobrih praks	18
GLOBALNO slovenski filmski ustvarjalci na delu v tujini, uspešni sloven- ski filmi na poletnih mednarodnih filmskih festivalih	22
NA KRATKO	25

Srž in bistvo ustvarjanja je prav v tem, da se v svojih delih lahko vsaj malo približamo popolnosti ... v realnem življenju ne pridemo niti pol tako blizu.

Letos spomladi, ali pa je bila še kar zima, se je za filmsko srenjo zgodilo nekaj skoraj neverjetnega. Povsem nenapovedano, brez lastovic, ki bi oznanile spremembe, brez za slovensko javnost to zimo znanih požigov, protestov, metanja kock proti oblasti in oblastnikom se je nenadoma zgodila filmska družba, pa smo ji rekli »filmska iniciativa«. Manj lačni druženja kot sprememb in niti ne tako lačni sprememb kot konstruktivnih sprememb. Siti mrtvila, zime in vakuuma v filmski »industriji«, še bolj pa nestrokovnosti vodenja nacionalne filmske politike. Protest proti nastavitvi direktorja Vibe je hitro prerasel samo izhodišče in se začel ukvarjati s strokovnimi vprašanji o prihodnosti slovenskega filma, kar smo strnili v zbirki predlogov za prihodnost, naslovljeni na oblast. Kar preseneča vse, ni le zbirka idej, predlogov in pobud, nastala na rednih sestankih vsako sredo vse do poletja, pač pa enotnost. To, da smo prvič, kljub številnim razhajanjem o marsičem in marsikdaj, stopili skupaj: producenti in režiserji, kostumografi in maskerke, montažerji in tonci, igralci, direktorji fotografije, direktorji festivalov ... Zato se sprašujem - je to pomlad? Filmska pomlad? Vsekakor je pot do uresničevanja idej dolga, narejen je le prvi korak. Nemara bomo šele čez leta lahko rekli: »Ja takrat se je nekaj zganilo.«

Tako kot lahko rečemo, da je letos končno zaživelo v praksi, kar je bilo pred leti začeto na področju delitve avtorskih nadomestil iz kabelske retransmisije. Pri delitvi sredstev, ki jih zbira AIPA, ne gre toliko za bogatenje soavtorjev, katerim pripada nadomestilo iz predvajanj na kabelskih televizijah, temveč gre bolj za načelno priznanje vrednosti naših del ter posredno tudi povrnitev dostojanstva vsem ustvarjalcem. Desetletja je bilo to pozabljeno oziroma zanikano. To ni velik korak za posameznega avtorja, temveč etapa na dolgi poti uveljavljanja in zaščite pravic avtorjev.

Ne morem pa niti pri delitvi nadomestil kabelske retransmisije niti pri filmski iniciativi mimo posameznikov, ki glasno kričijo proti in so, kot zatrjujejo v navalu užaljenosti, »... srečni da nikdar niso prišli na Vibo ...«, oziroma zanikajo delovanje Združenja AIPA. Vedno

se najdejo in se bodo našli ljudje, ki se za »pumpanje« lastnega ega raje odločijo za drugo stran, pravzaprav ponavadi niti ne drugo stran, ne za organizirano skupino z jasno predstavo in vizijo; odločijo se sami zase. Bistveno lažje je biti sam svoj junak, najglasnejši, najboljši, naj..., kot pa se vzpostaviti v okviru skupine, konstruktivno prispevati k skupnemu oblikovanju strategije in se zadovoljiti s počasnim, a vztrajnim preoblikovanjem družbenih paradigem. Nekateri raje, kot da bi ustvarjali skupni cilj, trmasto in glasno zmerjajo prav tiste, ki se za njihove pravice borijo. Kot bi mislili in pričakovali, da bodo v svojem osamljenem nasprotovanju pridobili nekaj »še malo več« zase.

Nenazadje ni pomembno na kateri strani si, pravice ustvarjalcev in z njimi delitev nadomestil niso vezane ne na pripadnost ne na naklonjenost kolektivni organizaciji. Sredstva, ki jih zbira AIPA, so namenjena vsem (so)avtorjem, izvajalcem in producentom glede na repertoar in predvajanja. Tudi tistim, ki govorijo proti. Pravice so vaše. Upam, da je ta pomlad, četudi ji ne bomo rekli tako, odprla filmskim ustvarjalcem možnost, da se v svojih delih lažje približajo popolnosti. V kateremkoli letnem času ...

MIHA KNIFIC
režiser in predsednik Skupščine soavtorjev Zavoda AIPA

Berlinale Marka Mandića

Leta 2007 Marko Mandić kot slovenski predstavnik sodeluje na berlinalu v projektu Shooting Stars, zvezde v vzponu. Namenjen je mladim evropskim igralcem, ki so doma že opaženi in se jim (morda) ponuja priložnost za mednarodno kariero. Šest let pozneje se Marko Mandić vrne na berlinalo z dvema filmoma.

V osrednji tekmovalni program s filmom *Gold* (Zlato) Thomasa Arslana, v katerem ima glavno moško vlogo, ob nemški filmski zvezdi Nini Hoss. V sekcijo Panorama s filmom *Lose Your Head* Patricka Schuckmanna in Stefana Westerwelleja, v katerem je prav tako nosilec glavne vloge. Premieri sta bili 8. in 9. februarja na Trgu Marlene Dietrich. V najboljših kinodvoranah, kar jih premore Berlin 21. stoletja. Z Markom sva spomine na zimo v Berlinu obujala sredi vročih julijskih dni.

MM: Spomnim se, da me ni preveč zeblo. V bistvu sem v zadnjem hipu, šlo je za minute, po petkovem snemanju filma *Inferno* režiserja Vinka Möderndorferja, pravočasno prišel s snemalnega mesta do Brnika, kjer me je že čakala Pia Zemljič, moja partnerka. V veri, da bomo pravočasno končali snemalni dan, je prestavila najini vozovnici s sobote na petek zvečer. Uspelo ji je, meni pa tudi. Na Brnik sem prišel samo pet minut prepozno in spustili so me na letalo. Potem sva čakala eno uro v Münchnu, da smo poleteli naprej, ker so bili snežni meteži. Sredi noči sva prišla v Berlin, šel sem na zabavo po premieri filma *Lose Your Head*, ki so ga prikazovali v Panorami. Naslednji dan so se začele vse obveznosti in tekanja. Po večerni premieri *Zlata* sva se Pio lepo odkradla z zabave in šla na drugo projekcijo filma *Lose Your Head*. V enem dnevu sem doživel popoln šok gledanja sebe.

V soboto, 9. februarja, je bila torej v tekmovalnem programu premiera filma *Zlato* – igrati glavno vlogo v filmu, ki ima premiero v tako ugledni sekciji na tako uglednem festivalu, je najbrž eden vrhuncev v karieri vsakega igralca.

MM: Seveda sem bil presenečen in počaščen. Zdi pa se mi, da ne morem tega napihovati v nedogled in si misliti, kakšen dosežek da je to. Odlično je, da sta bila filma prikazana v tako pomembnih sekcijah, kot sta Tekmovalni program in Panorama. Potem tudi za igralca to obrodi sadove in dobi še kakšno vlogo.

Takoj po premieri *Zlata* so sledile prve ocene, npr.

Hollywood Reporter je zapisal, da je sta »oba, Hoss in Mandić, močna igralca, ki v filmu ustvarita kar nekaj iskrice«.

MM: Zdi se mi, da je bil film sprejet zelo različno, veliko ljudi je bilo navdušenih, druge pa je pustil hladne. Film ima formo berlinske šole, kateri pripada Thomas Arslan. Vzame si veliko časa. Vsi avtorji, ki pripadajo berlinski šoli, včasih trmasto vztrajajo v svojih avtorskih pogledih, vizijah, v svojem jeziku in mislim, da je tako prav. Zame je bilo neskončno zanimivo delati z Arslanom in slediti njegovi viziji. In tistemu, kar je hotel s filmom (jaz mu pravim kar art vestern) povedati, pokazati; kako poskuša priti do ljudi z vizualnimi in zvočnimi podobami. V Sloveniji, najbrž zaradi pomanjkanja finančnih sredstev, ne prihaja do premontiranja, do dodatne montaže. *Zlato*, ki smo ga videli na berlinalu, je zdaj trinajst minut krajši. 15. avgusta gre v distribucijo v nemške kinodvorane krajša oblika. Film sem si zdaj ogledal na DVD-ju in nič ni zgubil. Nekaj scen manjka, določene stvari so krajše, zgoščene in mislim, da je s tem pridobil na udarnosti.

Igrate enega izmed sedmih pustolovcev, ki se konec 19. stoletja odpravijo iskat denar in s tem povezano srečo na sever Kanade, pred njimi je naporna, 2500 km dolga pot. Je bilo naporno tudi snemanje?

MM: Bilo. Ampak hkrati tudi v velik užitek. Odlično je bilo, da smo bili dva meseca povsem izolirani. Nastanjeni smo bili na ranču šest ur od Vancouvra in od tam smo se vsak dan vozili na snemalna mesta. Zdi se mi, da je to dalo filmu in tudi nam, sedmim igralcem in celotni ekipi, neko pripadnost, zaradi katere smo se zblížali. Ker smo snemali dovolj kronološko, je to sovpadlo tudi s potekom zgodbe. Ti ljudje so neznanci, ki iz dneva v dan vedo več drug o drugem. Podobno se je med nami igralci ustvarila neka kemija skozi spoznavanje v dveh mesecih ... Mislim, da se to vidi tudi v filmu. Rezultat bi bil zagotovo povsem drugačen, če bi snemali kje, kjer bi vsak dan odhajali domov in se potem vračali na snemalno mesto. Pripadnost projektu je veliko večja, če si postavljen v geto.

»Igralec nikoli ne sme reči, da česa ne zna, pa dobi vlogo,« ste povedali v nekem intervjuju. Carl Böhmer, ki ga igrate v *Zlatu*, je skrbnik konjev, in baje si z njimi pred snemanjem niste bili prav blizu.

MM: Drži. Nisem imel sreče, kot jo je imela generacija pred mano na Akademiji, da bi naredil desetdnevni jahalni tečaj. Nekoč sem sicer na taborjenju odjahal krog v maneži. To pa je bilo tudi vse. Ko sem šel na prvi sestanek s Thomasom Arslanom, sem vseeno rekel, da sem se na Akademiji učil jahanja. Doma sem se potem takoj pozanimal, kje lahko najbližje treniram. V Jahalni šoli Trnovo sem začel, vaditelj Žiga me je res vzel v roke. Ker sem se hotel čim boljše in čim hitreje naučiti, nisem imel strahu pred konji (drugače si z živalmi nisem zelo domač) in po moje mi je šlo zelo dobro. Jahanje mi je postalo popoln užitek. Mislil sem, da bom po snemanju zelo pogosto hodil obnavljat svoje znanje, ampak po dveh mesecih intenzivnega druženja s konji, od lanskega oktobra, nisem več sedel v sedlo.

Kako bi primerjali snemanja v Sloveniji, kjer nastajajo večinoma filmi z zelo majhnim budžetom, s snemanji v Nemčiji, ki je veliko bogatejša dežela?

MM: Gleda na to, da smo *Zlato* snemali v naravi in da so bile nekatere lokacije zelo nedostopne, tukaj ni bilo razmetavanja. Tudi pri tehnični opremi ne. Sicer je to največja razlika med domačimi in tujimi seti. Doslej sem v Nemčiji snemal nadaljevanko *Pred obličjem zločina*, potem še en televizijski film, pa *Lose Your Head*, ki je bil popolnoma nizkopračunski, in film *Zlato*, ki je imel za slovenske razmere velik proračun. Mislil da 2, 5 milijona evrov, ampak to je seveda za nemško okolje še vedno nizkopračunski film. Zame je največja razlika v tehnični opremi, ustroj dela pa je povsod zelo podoben. Skupine delavcev so povsod profesionalne, pri nas in tudi zunaj.

V *Zlatu* govorite nemško. Kako je igrati v tujem jeziku?

MM: Definitivno si na neki distanci. Govorjenje v tujem jeziku zahteva dodatno koncentracijo. Včasih se mi zdi, da se to, da celotno telo zaposliš s tujim jezikom, tudi nekje pokaže in da to niso pomanjkljivosti, ampak da je telo zato še bolj napeta struna. Prvo tako večjo izkušnjo sem imel v Ameriki, kot študent na Gledališkem inštitutu Leea Strasberga, kjer se mi je zdelo, da se moraš zato, ker so ti stavek, celotno besedilo in s tem tudi vsebina nekako tuji, veliko bolj poglobiti. Razumeti poskušaš vsak segment

(včasih si ga sicer razlagaš po svoje), ampak se mi zdi, da ti to odpre dodatne kanale. Ali pa gre domišljija neko svojo pot, nič zato, če malo skrene, ker si tako obogatiš prostor, zaledje o tistem, kar moraš predstavljati.

Ko sem igral v Franciji v predstavi *Sallinger* režiserja Ivice Buljana, sem imel zajeten del teksta v angleščini. Tam sem se osvobodil strahu, da je treba biti popoln v izgovorjavi. Ko se tega enkrat osvobodiš in greš na pot zvoka, slediš bolj intonaciji kot posameznim besedam in stvar lažje steče. To je bilo leta 2009 in takrat sem se osvobodil strahov pred tujimi jeziki. Prej sem imel kar močne. Tudi zasebno. Če nisem bil suveren, sem sicer govoril, ampak se mi je zdelo, da mi ne gre in ne gre. Od takrat pa se mi zdi, da je pomembna predvsem želja, da nekaj poveš, in to lahko izraziš, če je treba, tudi s kombinacijo različnih jezikov.

Kako je bilo igrati z Nino Hoss, ki jo poznamo predvsem kot Barbaro v filmu Christiana Petzolda?

MM: Čudovito. V bistvu je bila celotna igralska zasedba skupek odličnih ljudi in odličnih igralcev. Zdi se mi, da smo se dobro ujeli. Nina je letnik 75, jaz sem 74, torej ista generacija. Res pa je ona s svojimi filmi naredila veliko kariero. Vsako leto dobi eno glavno vlogo, v glavnem dela prav s Christianom Petzoldom. Ravno zdaj se pripravljajo na snemanje novega filma. S Petzoldom sodeluje že pri nastajanju scenarija, že pri grajenju vloge. Mislil, da je to dobra priložnost. Ko sem se vrnil iz Kanade, sem imel srečo, da sem bil angažiran pri Vinku Möderdorferju v filmu *Inferno*. Bil sem zelo zadovoljen, da sva naredila veliko krogov skozi scenarij. Dobre priprave sva imela, tako da sem na snemanju zelo dobro vedel, kaj želi od mene, kakšno temperaturo naj bi imel kakšen prizor, emotivno in fizično, zato je bilo vse veliko lažje.

Drugi film z berlinala je zelo drugačen. Tudi za vlogo enigmatičnega Viktorja v filmu *Lose Your Head* ste dobili dobre ocene. *Hollywood Reporter*, ki je do filma sicer kritičen, pohvali dva segmenta: kamero in »nepredvidljivo, odločno igro Marka Mandiča«.

MM: Stefan Westerwelle, režiser tega filma, v sodelovanju s Patrickom Schuckmannom, scenaristom, je od vsega začetka želel, da je Viktor nepredvidljiv, da je skrivnosten. Hotel je, da v njem ni le stereotipne črne strani nekoga, ki je nevaren, ampak da je kompleksna oseba, ki se ti v nekem trenutku pokaže v eni luči, naslednje jutro pa te popolnoma preseneti. Tej osnovni Stefanovi zamisli je bilo

zelo preprosto slediti in zato je bilo najino sodelovanje uspešno. Sicer pa je to film, ki smo ga posneli v pogojih popolne gverile.

Zanimivo, tudi ta film so zdaj skrajšali za osem minut. Nove verzije nisem videl, ima pa film za sabo že zelo dobro festivalsko pot in 18. septembra prihaja tudi v nemške kinodvorane.

V Nemčiji imate svojega agenta.

MM: Agencijo Das Imperium. Vodja je Georg Georgi. Odštekani tip, ne najdem druge besede. Je pa zelo opazen med agenti. Ko te vprašajo, kdo je tvoj agent, in poveš ime agencije, je nihče ne pozna. Potem pa rečeš Georg Georgi. Je človek, ki si ga vsi definitivno zapomnijo. Pri moji agenciji mi ustreza tudi, da se ne počutim ukleščene. Ker sem zaposlen v Drami, bi mi bilo zelo zoprno, če bi kdo preveč pritiskal name in bil nervozen, ker pol leta pač nimaš časa, ker si vprežen v institucionalni sistem.

Najbrž greste večkrat na avdicije?

MM: Zadnje čase so zelo popularne kar avdicije prek interneta. Sicer pa so nekomu, ki je iz Slovenije, namenjene predvsem vloge ljudi iz vzhodnega bloka. Zato sem bil toliko bolj vesel vloge Carla Böhmerja, ki v osnovi ni bil mišljen kot človek s slovanskimi koreninami. Šele pri grobu, na nagrobniku, smo ga potem definirali kot nekoga, ki izvira iz Avstro-Ogrske. Ampak zaželeno je bilo, da je moj naglas čim bolj neopazen.

V Nemčiji ste znan filmski igralec, najbolj zaradi nadaljevanke *Pred obličjem zločina*. Leta 2010 je bila v Nemčiji zelo opažena in tudi nagrajena.

MM: Projekcija te nadaljevanke, dva dni, vsak dan po pet delov, je bila tudi na berlinalu in takrat sem si jo imel priložnost ogledat v celoti v kinu. Res je bila izjemno dobro sprejeta. Že režiser Dominik Graf je zagotovilo, da iz projekta nekaj bo. Scenarij Rolfa Basedowa je bil odličen, nestereotipen, sploh glede na to, da se ukvarja s podzemljem, mafijo, z ruskimi, vzhodnimi tokovi v Berlinu. Vsi liki so bili orisani plastično, razvijali smo se lahko v različne smeri. Že dejstvo, da si delal z Dominikom Grafom, je med igralci in ljudmi, ki se ukvarjajo s filmom, zelo odločilno. Je jamstvo za prihodnost. Veliko nemških igralskih kolegov je gledalo nadaljevanko, ker je bila tako dobra. Vlogo v filmu *Zlato* sem dobil zaradi te nadaljevanke. Tudi režiserja filma *Lose Your Head* sta me videla v tej vlogi in se potem

odločila, da me hočeta. Seveda je bilo Stefana in Patricka strah, da ju bom s pestjo mahnil po glavi, glede na vlogo v nadaljevanki. Viktor v njenem filmu pa je gej. Potem sta si ogledala moj *shonreal*, si nekoliko oddahnila in me poklicala.

S kom v Nemčiji si pa še želite snemati?

MM: Ne vem. (smeh) Si želim. Upam, da bo kaj prišlo. Pravzaprav se nikoli ne fokusiram k nekemu cilju. Zdi se mi, da te pot že sama pripelje do naslednjega cilja.

INGRID KOVAČ BRUS

F: Matej Povše

MARKO MANDIČ

8. junij 1974, Slovenj Gradec
diplomant gledališke in filmske igre na AGRFTV UL
študijsko izpopolnjevanje na The Lee Strasberg
Institute, NY, in v HB Studiu
redni član Drame SNG Ljubljana

Celovečerni filmi (izbor):

Inferno (13, V. Möderdorfer), *Gold* (13, T. Arslan), *Lose Your Head* (13, S. Westerwelle, P. Schuckmann), *Neke druge zgodbe* (10, H. A. W. Slak), *Pokrajina Št. 2* (08, V. Möderdorfer), *L ... kot Ljubezen* (07, J. Glogovac), *Tea* (07, H. A. W. Slak), *Vikend paket* (07, B. Palčič), *Barabe* (01, M. Zupančič), *Expres Expres* (1996, I. Šterk)

www.castingdb.eu
www.imdb.com

VEDNO KOMEDIJA, KADAR DELAŠ DRAMO

Lahko bi vedela, da to, da sem namesto članka o filmu pristala na pisanje dnevnika med snemanjem filma *Pravica ljubiti*, ni najboljša ideja. Seveda nisem uspela nič spisati sproti, dnevi snemanja so se mi pomešali med sabo in sprijeli z vtisi s priprav, in ker sem po zadnjem snemalnem dnevu pristala v montaži, ponoči še vedno sanjam kadre in režiram. Zato ne tipkam dnevnika, prej konglomerat vtisov, z nekaj podatki.

Priprave so bile stabilno vroče, brez krajevnih ploh, razen seveda, ko naj bi začeli snemati. Tako smo 1. snemalni dan prestavili in startali na državni praznik 25. 6. Na začetnem žuru avtorske ekipe je asistentka Ajda Srdić spustila v zrak lampijonček za srečno popotovanje filma *Pravica ljubiti*. Ganjena. Z mojimi igralci smo napokali kufre in se samoiniciativno preselili na Bled, za kar sem res vesela. Ekipo se formira drugače, pretok energij nas je povezal v odbito družinico, ne bom pozabila večera, ko sem se tako smejala, da sem padla s stola, tekle so mi solze in trebuh me je bolel. Človek bi si mislil, da gre profesionalnim igralcem pantomima bolje od rok ☺, čisti reset je bil. Snemanje družinske drame nam je prineslo dodatne izbruhe smeha, ki bi jih iz komedije verjetno težko iztisnili. Izbrana lokacija Vila Epos na Bledu je moja drago ekipo navdala z navdušenjem nad že kar kičastimi razgledi,

mirom, scenografijo in obilico prostora za ekipo, postavitve luči in scensko tehniko. Lep kontrapol težki temi in neverjetno, kolikšno razliko za kadriranje, pa tudi vzdušje ekipe predstavlja snemanje na lokaciji, kjer je dovolj prostora, da ne hodimo en po drugem. Motorole so pa vedno uporabna priprava. Adrenalin mi je zaplaval po žilah, ko sem videla stare filmske mačke na delu, snemamo film!!! Branislav Srdić je plul med producentom in pomočnikom režije, napotki za ekipo so bili mednarodne narave, pela je slovenščina, angleščina, srbsčina, popoldne že francoščina, saj smo se navlekli smeha od Jerneja Šugmana v vlogi Benoiija, homoseksualca iz Belgije, ki ga je Saša Pavček popravljala v izgovorjavi.

Prvi kader prvi snemalni dan, jutro, hoja, sekanje drv, emocija ob 8h zjutraj za Iva Bana. Šele začeli smo, pa je fotr Jože že v hudi stiski. Po celovečernem filmu *Panika* sem bila poleg prostornosti lokacij na filmu *Pravica ljubiti* zadovoljna tudi s tem, da je v slednjem polovica scen brez dialoga. Drug žanr omogoča drugačne scenaristične in režijske prijeme. Saj ne da bi zato Miško (a. k. a. Jože Trtnik) s tonom imel kaj manj dela. Letala, zvonovi, promet, še ptički so bili mestoma moteči. V montaži sem vedno vesela, da se snemalec tona prereka z mano in da pač počakamo, Miško pa dobro ve, da se oba boriva za iste stvari, tudi ko se strinjam s snemalcem, da je sonce pomembnejše za kader. Sinhro je tako bistveno lažji. Prvi vtisi odzivov delovne ekipe po vaji z igralci mi vedno

veliko povedo. Pa ne da kdo kaj reče. Njihove tišine so večplastno zazvenele, uvidevnost se je poglobila, zanimanje me je pomirilo. Malo so bili v šoku od drame, ki jo je prinesla bolezen Magde, Saša Pavček je bila tako dobra že brez maske, da se je na setu šepetalo, če ni morda res bolna in če bo zmogla snemanje. Krasno, saj je zdrava kot dren. Pomešani dnevi so odbrzeli tako hitro, hkrati pa smo posneli toliko, da v tem trenutku ne morem reči drugega kot to, da ne vem, kako nam je uspelo posneti vse, in hkrati upam, da nam je oblaki vseeno niso preveč zagodli, da s korekcijo slike tega ne bi uspeli poenotiti. Upam, da direktor fotografije Miloš Srdić ne bo dal veta na preveliko število kadrov. Ne vem, kako je ekipo zdržala ta tempo, vem samo, da je bilo lepo videti, da so vsi predani projektu, da je vsak posameznik delal vsaj za tri ljudi, da so bile situacije, kjer smo lovili *twilight* tudi tako, da je med drugim igralec pomagal postavljati šine, pa vsi smo vse nosili, ujeli polmrak in posneli.

Igralci so bili fantastični. Nika Rozman v vlogi Nade pretresljiva, Saša Pavček kot Magda nenadkriljivo emotivna, Ivo Ban kot oče Jože jekleno trd, od znotraj pa razpada, Matej Puc kot Igor pravi moški, oče in sin, pa vendar gej, Jernej Šugman kot Benoi vedno tam, tih, v drugem planu, a je vse povedal s pogledom. Naravni, emotivni, vestni kar se tiče kontinuitete ... Nihče od igralcev ni imel lahkega dela. Punčko Tiso Škrabar, ki v filmu igra Sophie, sem izbrala na avdiciji med 70 deklicami in bila zadovoljna s svojim

izborom, intuicijo in tudi srečo. Stara bo 6 let, na snemanju je bila vseh 6 snemalnih dni in pri otrocih vedno obstaja rizik, da ne bodo zmogli naravnosti, koncentracije ... Ne samo da je naravni talent, takoj je osvojila funkcijo vsakega izmed ekipe ter vse napotke, tako da je šla na začetno pozicijo šele, ko smo pač rekli na začetne pozicije, in dokler ni padla klapa, se je smejala, takoj zatem pa se zresnila in odigrala svoje kot prava profesionalka. Celotna ekipo jo je posvojila. Vsi se bomo pogrešali.

Zaradi narave kratkega filma, malo časa za snemanje, pa težke drame, sem se mestoma odločila za kar drzne rakurze in nekaj združevanj v krožnih vožnjah, za katere upam, da jih bo film prenesel. Vmes nas je nekje pomiril Chopinov *Nokturno op. 9 št. 2*, saj je Igor (Matej Puc) v filmu pianist in mami Magdi (Saša Pavček) zaigra na klavir. In oh, kako je igral svoji mami. Emocije, emocije. Zaplavali smo z glasbo, če že ni bilo časa zaplavati v Blejskem jezeru.

Tako smo zvozili skozi Bled, potlej prost dan ... Ali pa sta bila dva zaradi vremena? In še dan na Nanosu. Fenomenalna lokacija, spet smeh, saj je pepel mrtve mame Magde, ki so ga stresali na pogrebu, letel vsem igralcem v oči, kot v filmu *Veliki Lebowski* (The Big Lebowski), ko Jeff Bridges in John Goodman pokopavata Steva Buscemia. Vedno komedija, kadar delaš dramo. Popoldne se spomnim pritiska sonca, žeje, občutka, kot da mi nekdo sedi na obrazu in noče dol, utrujenost je naredila svoje, sonce je pri producentu rezultiralo v nočno sončarico ... In kar

F: arhiv B. Z.

16. FSF

11.–15. 9. 2013
Portorož, Slovenija
www.fsf.si

FESTIVAL
SLOVENSKEGA
FILMA
16. FESTIVAL SLOVENSKEGA FILMA
FESTIVAL DEL CINEMA SLOVENO
AVDITORIJ, PORTOROŽ/PORTOROSE
11.–15. 9. 2013

Celostna podoba 16. FSF je delo Maje Rebov

naenkrat smo posneli zadnji kader, ki je bil v resnici prvi kader v filmu. Kratki so ti kratki filmi, zdelo se mi je, kot da smo šele začeli, in spet to grenko slovo ... Še sreča, da nisem imela časa za praznino, naslednji dan sem bila že v montaži, Ivana Fumić je že začela montirati. Še zaključni žur za ekipo, pa spet emotivno darilo, ki me je ganilo, znajo, ti Srdiči, dobili smo buteljke z duhovitimi nalepkami, Aatalanta vinarija, vinorodni okoliš Barbare Zemljič: Pravica ljubiti 2013, definitivno najslabši letnik, distilled by Branislav Srdič, bottled by Miloš Srdič, Dušan Milavec, Katja Hrobat, Lia Ivančič, Ivana Fumić, Silence. Popotovanje se nadaljuje, z Ivano sva sredi montaže, pred mojimi očmi se sestavlja film, kjer ni prostora za izgovore, premalo časa je bilo, zakaj česa kje ni ... Kmalu se mi spet pridružita Silence, da spišeta končno glasbo, pa Boštjan Kačičnik v sinhru in mixu ter Teo Rižnar kot kolorist in do konca avgusta bo film končan. Kar smo posneli, je dober material, upam, da bo film tudi tak. Vem, malo pocukrano sem tole stikala, a preblizu je snemanje, da ne bi bila emotivna do ekipe. Do konca pa ptuj ptuj in korak po korak, montaža še traja.

V Ljubljani, 8. julij 2013

kratki film: PRAVICA LJUBITI
scenaristka in režiserka: Barbara Zemljič
producent: Brana Srdič
produkcijnska hiša: AAtalanta

Družinska drama, ki obravnava širok spekter družinskih odnosov in sega onstran predstav o »klasični« družini.

Mama Majda je na smrt bolna in zaradi odpovedovanja mišic na vratu lahko govori le še nekaj tednov, zato po nekaj letih skliče celotno družino na kosilo. Oče Jože je tako prisiljen gostiti homoseksualnega sina z družino, ki ga ni videl že nekaj let, tudi hči Nada se obnaša nenavadno. Majda v želji po spravi izkoristi izgubljačo pravico do govora tako, da spregovori o skrivnosti, ki veže in pritiska na celotno družino in jo že leta pometajo pod preprogo.

BARBARA ZEMLJIČ, univ.dipl. fil., univ. dipl. rež.

Sredi septembra bo portoroški Avditorij ponovno središče slovenskega filma. 16. edicija Festivala slovenskega filma bo občinstvu in strokovni javnosti predstavila svež in pester izbor celovečernih, srednjemetražnih, kratkih, dokumentarnih in študentskih filmov domačih filmskih ustvarjalcev in ustvarjalcev. Tradicionalno bo festival obeležil tudi podelitev nagrade Metoda Badjure za življenjsko delo filmskega ustvarjalca, ki jo bosta pospremili retrospektiva in razstava del nagrajenca. Posebna pozornost bo namenjena tudi najmlajšim ljubiteljem filma - program otroških in mladinskih filmov, pripravljen posebej zanje.

Letošnji festival ohranja svojo temeljno zasnovo, obenem pa prinaša nekaj novosti, med katerimi velja izpostaviti bogat strokovni program, ki nastaja v sodelovanju z Media Desk Slovenija. Od dogodkov v strokovnem programu opozarjamo na AIPA seminar, posvečen avtorskem pravu, okroglo mizo o organizaciji festivalov v regiji, predstavitev možnosti sodelovanja s češkim in slovaškim filmskim skladom, predstavitev uspešnih koprodukcij in posvet na temo stanja kinematografije v Sloveniji. Odvil se bo tudi seminar na temo transmedia/cross media.

Filme v tekmovalnem programu bo ocenjevala mednarodna žirija v sestavi Hrvoje Hribar (direktor HVC - Hrvaškega avdio-vizualnega centra), Hanna A.W. Slak (scenaristka, režiserka) in Olmo Omerzu (scenarist, režiser). Strokovna žirija bo izbrala prejemnike nagrad Vesna za najvidnejše dosežke filmskih ustvarjalcev.

Festival bo poleg obilice filmov v rednem programu postregel tudi s projekcijo filma Františka Čapa, ki bo obenem napoved retrospektive ob 100. obletnici umetnikovega rojstva, predstavitev monografije o Silvanu Furlanu, izletom in strokovnim vodstvom po Muzeju slovenskih filmskih igralcev v Divači ter stojnico z izbrano filmsko literaturo. Spremljavalno dogajanje pa seveda ne bi bilo popolno brez pogovorov z avtorji in večernih druženj ob glasbi.

SANJA ČAKARUN

Filmska iniciativa ali boj za slovensko kinematografijo

Filmska iniciativa Za slovenski film se je rodila februarja 2013. V času, ko je bilo kulturno ministrstvo del konglomerata, ki se je ukvarjal predvsem z izobraževanjem, če mu je čas omogočal, pa tudi nekoliko s športom in kulturo ...

Alarm se je prižgal za kulturni praznik, ko je predsednik vlade šokiral (slovenske filmske ustvarjalce) z izjavo: »Takrat, in to bo kmalu, nas ne bodo več zasramovali s snemanjem filmov o slovenskih pocestnicah, samomorilcih in pijancih. Takrat bodo njihovo mesto prevzeli junaki in junakinje našega časa.« Le nekaj dni kasneje, 13. februarja 2013, je imenovanje novega direktorja Studia Viba film sprožilo med filmskimi ustvarjalci val neodobravanja in spontano vključevanje v iniciativo, ki je to neodobravanje začela artikulirati, hkrati pa obveščati tako medije kot pristojnega ministra o tem, da politika kroji usodo filmskih delavcev, ne da bi jo njihovo mnenje kakorkoli zanimalo. Neformalnost Filmske iniciative je omogočila, da se vanjo, ne glede na svoj status, vključijo po dolgem času vsi filmski ustvarjalci. Verjetno se je prvič v slovenski filmski zgodovini zgodilo, da so potrebo po združevanju začutili tako samozaposleni (teh je na filmskem področju največ) kot tudi pripadniki institucij, tako predstavniki produktivne kinematografije kot tisti, ki se ukvarjajo z reprodukcijo (filmski festivali, Artkino mreža), arhiviranjem ter digitalizacijo.

Imenovanje direktorja Studia Viba film in nekaj pred tem sprememba akta o ustanovitvi taistega zavoda (onemogočila je podporo manjšinskim koprodukcijam in s tem slovenskemu filmu zaprla pot v mednarodne filmske koprodukcije) sta bili zadnji potezi politike, ki je že pred tem filmsko področje v Sloveniji postavila na skrajni rob: postopno zmanjševanje sredstev za filmsko produkcijo je ogrozilo vse, od samozaposlenih filmskih delavcev do normalnega funkcioniranja osrednje filmske institucije – Slovenskega filmskega centra, od katerega ni odvisna le peščica zaposlenih strokovnih delavcev, ampak večina aktivnih filmskih ustvarjalcev!

Filmska iniciativa je za filmsko področje artikulirala

tisto, kar se je dogajalo tudi v širšem prostoru z vstajniškimi skupinami: varčevanje za vsako ceno škoduje normalnemu razvoju socialnega, družbenega in kulturnega področja. Neoliberalna politika, ki kulturo in film razume zgolj kot strošek, uničuje kreativnost in potenciale lastnega naroda, briše kritični in umetniški presek lastne dejavnosti in želi zgolj postavljanje spomenikov lastni veličini.

Filmska iniciativa je javnost redno obveščala o destruktivnem delovanju politike, ki se z zbranimi filmskimi delavci ni želela soočiti. Najbolj je odmevalo sporočilom za javnost z dne 25. februarja 2013, v katerem pristojnemu ministru izreka državljansko nezaupnico in ga ne priznava več za ministra, pristojnega za kulturo. Že tri dni kasneje so se člani iniciative odločili, da pozitivno skupno energijo, poglede in pričakovanja usmerijo v predloge filmskih ustvarjalcev za vzpostavitev delujočega filmskega področja, ki bi se odrazilo v novem Nacionalnem programu za kulturo (tedaj se je že vedelo, da ga bo morala sprejeti nova vlada). Na sestanku so se formirale različne delovne skupine, ki so se lotile filmskega izobraževanja, Studia Viba film, financiranja, produkcijskega okolja in filmskih ustvarjalcev, festivalov, kulturne vzgoje, promocije, prikazovanja, filmske dediščine in digitalizacije. To je bilo najbolj ustvarjalno obdobje Filmske iniciative, ko je bilo treba različna mnenja in poglede uskladiti, da bi lahko nastal skupen, celovit, razvojno usmerjen in hkrati prizemljen strokovni tekst o slovenski kinematografiji v naslednjih letih. To je bilo tudi obdobje za medsebojno spoznavanje ljudi, ki delujejo na istem področju, pa se doslej niso uspeli pogovarjati o za vse ključnih temah. Na prvi pomladni dan je kultura spet dobila svojega ministra – dr. Uroša Grilca. Filmska iniciativa se je z njim sestala 29. marca 2013, v Studiu Viba film, na lokaciji, kjer se je vse začelo. Po mesecu in pol intenzivnega dela je bil 23. aprila 2013 ministru predan tekst z naslovom *Smernice razvoja slovenske kinematografije*.

S tem je Filmska iniciativa izpolnila pogoj, da postane pomemben partner pri krojenju filmske politike.

NERINA T. KOCJANČIČ

F: arhiv B. P.

F: arhiv A. N.

F: arhiv D. S.

F: arhiv U. M.

F: arhiv M. W.

Boris Petković, filmski režiser:

Filmska iniciativa je zrasla iz revolta, se razvijala skozi dialog in dorasla v konstruktivno telo. Na marsikaj opozarjamo, nekaj tudi zavračamo, veliko predlagamo. Sicer smo še malo neizkušeni v lobiranju, ampak se tudi tega pospešeno učimo. S svojimi pobudami hočemo in želimo vplivati na slovensko filmsko politiko in jo tudi soustvarjati. Stroka in ustvarjalci svoje interese neposredno zastopamo v političnem prostoru. Po letih lomastenja po slovenski filmski krajini druge možnosti niti nismo imeli.

Alenka Nahtigal, filmska maskerka:

Veseli me, da je iniciativa dokazala, da je za vsako konkretno spremembo potrebno opraviti konkretno delo, ki je ciljno naravnano in predvsem tako ideološko kot tudi emocionalno neobarvano. Spremembe v filmski politiki se ne bodo zgodile s formalno bogatim in vsebinsko praznim spektaklom v obliki strastnih demonstracij, niti z vojno proti vsakemu in vsem, ne bodo se zgodile z uporabo napihnjene retorike z varne forumske distance. Lahko se zgodijo samo s temeljito opravljenim delom. *The job has to be done!*

Darko Sinko, filmski režiser:

Filmski iniciativi sem se priključil zaradi razsula v slovenski kinematografiji, vezanega na neangažiranost in primitivnost politike. Pri tem, da smo povedali, kaj vse je narobe, bi se lahko tudi končalo. Ampak zanimivo je postalo šele tedaj, ko smo začeli razmišljati, kako stvari izboljšati. In tako se, tradicionalno razdrobljeni, skupaj borimo, da bi izboljšali ta naš film. Kakorkoli že, razmere so takšne, da jih tudi banda filmarjev ne more dodatno poslabšati.

Urša Menart, filmska režiserka:

V iniciativi čutim povezanost filmarjev in pripadnost filmski stroki, kar se mi je, priznam, zgodilo prvič, odkar sem končala AGRFTV. Ker sem druženje s kolegi nekaj časa zelo pogrešala in ker vem, v kakšen vakuum lahko filmarji pademo po koncu študija, pozivam tudi mlajše ustvarjalce vseh filmskih poklicev, da se nam pridružijo. Če ne zaradi drugega, pa zato, da se spoznamo in spoprijateljimo. Več nas bo, lažje si bomo pomagali in več bomo dosegli.

Maja Weiss, filmska režiserka:

Filmska iniciativa je bila v točno določenem trenutku pomembno filmsko gibanje filmarjev, združenj, ustanov, združenih v en sam cilj – vrniti Film tja, kjer ga že desetletja ni! Če nam je to uspelo, bo jasno v enem letu. Z iniciativo smo napovedali konec pometanja z nami filmarji – kot s smetmi! V to poskušam verjeti, nisem pa prepričana, da bo tako?!

FILMSKA INICIATIVA ZDRUŽUJE VEČ KOT 140 FILMSKIH USTVARJALCEV! VSI, KI SE ŽELITE VČLANITI, PIŠITE NA: zaslofilm@gmail.com.

4. aprila 2013 so člani skupščin soavtorjev, izvajalcev in filmskih producentov na rednih letnih in hkrati volilnih sejah izvolili nove predstavnike v najvišje organe Zavoda AIPA.

16. aprila 2013 so člani Sveta Zavoda AIPA izvolili za predsednika Danijela Hočvarja, producenta in izvršnega direktorja Vertigo/Emotionfilma, člana Evropske filmske akademije, žiranta programa Nipkow, člana pedagoške skupine EAVE.

ČLANI SVETA ZAVODA AIPA

PREDSTAVNIKI SOAVTORJEV

Miha Knific
predsednik
skupščine

Matevž Luzar
član

Martin Srebotnjak
podpredsednik
skupščine

PREDSTAVNIKI IZVAJALCEV

Metod Pevec
podpredsednik
skupščine

Alenka Pirjevec
predsednica
skupščine

PREDSTAVNIKI PRODUCENTOV

Danijel Hočvar
predsednik skupščine
in predsednik Sveta
Zavoda AIPA

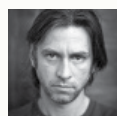

Jožko Rutar
podpredsednik
skupščine

Nadomestni člani: Urška Hlebec, Boštjan Ikovic, Urša Menart.

ČLANI STROKOVNEGA SVETA ZAVODA AIPA

PREDSTAVNIKI SOAVTORJEV

Klemen Dvornik
član

Rado Likon
član

Mitja Novljan
podpredsednik
strokovnega sveta Zavoda AIPA

PREDSTAVNIKI IZVAJALCEV

Sebastjan Cavazza
član

Nikola Sekulović
predsednik
Strokovnega sveta
Zavoda AIPA

PREDSTAVNIKI PRODUCENTOV

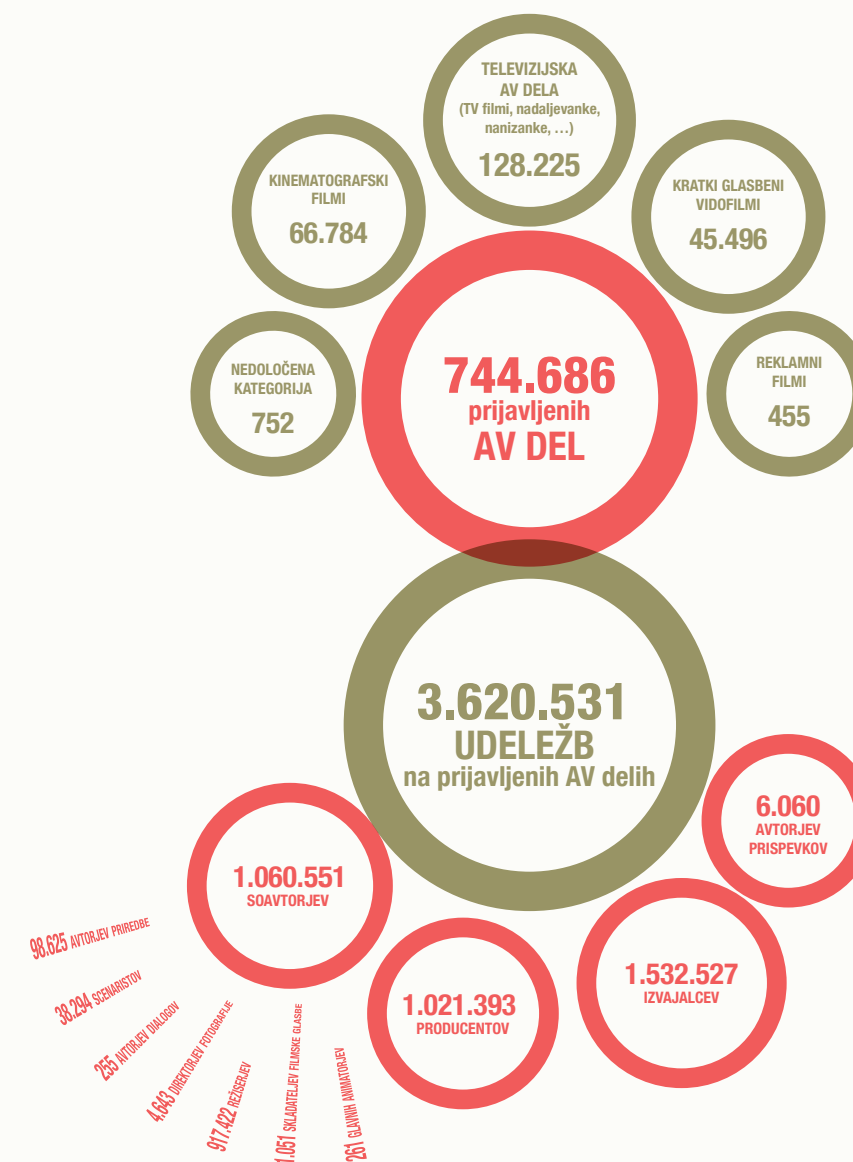

Janko Čretnik
član

Igor Pediček
član

Nadomestni člani: Davor Herzeg, Janez Pirc, Rok Vihar.

Vsi podatki izkazani na dan 22. 8. 2013.

Zavod AIPA je za zastopanje pooblastilo

neposredno **713 upravičencev**

254 soavtorjev

291 izvajalcev

168 producentov

posredno pa še

9.092 upravičencev

skupščine Zavoda AIPA imajo **562 članov**

skupščina soavtorjev AV del 204

skupščina izvajalcev v AV delih 218

skupščina filmskih producentov 140

Nastanek Zavoda AIPA in njegovo angažiranost podpira najširši krog slovenskih reprezentativnih organizacij, stanovska združenja, režiserji, scenaristi, igralci, producenti, reprezentativne organizacije iz tujine in tudi uporabniki - kabelski operaterji. V Zavodu AIPA so se združila vsa slovenska stanovska združenja s področja filmske umetnosti, podpirajo pa ga tudi tuje kolektivne organizacije ter stanovska združenja FERA, SCAPR in AEPO-ARTIS. Med člani Zavoda AIPA najdemo največja imena slovenske kinematografije, najpomembnejše produkcijske hiše in najvidnejše igralce. Zavod AIPA med ostalimi podpirajo naslednja slovenska stanovska združenja: DSFU - Društvo slovenskih filmskih ustvarjalcev, DSR - Društvo slovenskih režiserjev, ZDUS - Združenje dramskih umetnikov Slovenije, FPS - Društvo Filmski producenti Slovenije, ZFS - Združenje filmskih snemalcev Slovenije, ZVIS - Združenje videogramske industrije Slovenije, D'SAF! - Društvo slovenskega animiranega filma, DOS - Društvo oblikovalcev Slovenije.

Zaščita upravičencev in njihovih pravic

Danes avtorji oz. skupina ljudi, ki je sodelovala pri nastajanju avdiovizualnega (v nadaljevanju: AV) dela, težko uveljavlja zahteve po varstvu svojih pravic – pobiranje honorarjev je namreč postalo praktično neizvedljivo, še posebej ob hitro razvijajočem se trgu novih tehničnih sredstev za reproduciranje AV del. Če ne prej, se je takrat pojavila potreba, da se avtorje, soavtorje in imetnike sorodnih pravic zaščiti tudi na tem področju na nacionalni ravni.

Zavod AIPA upravlja pravice:

- soavtorjev AV del
- izvajalcev, katerih izvedbe so uporabljene v AV delih
- filmskih producentov

Glavni pravici, za katerih izvrševanje skrbi

Zavod AIPA:

- pravica do nadomestila za tonsko ali vizualno snemanje AV del za privatno in drugo lastno reproduciranje
- pravica radiodifuzne (kabelske) retransmisije

Skrb za izvrševanje teh dveh pravic nalaga Zavodu AIPA dodeljeno dovoljenje in Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah (ZASP), saj je za obe pravici določeno, da se lahko uveljavljata le kolektivno prek O ustrezne kolektivne organizacije.

Člani Zavoda AIPA so upravičeni do nadomestil kot:

- **soavtorji:** avtor priredbe, pisec scenarija, avtor dialogov, direktor fotografije, glavni režiser, skladatelj filmske glasbe, ki je posebej ustvarjena za uporabo v AV delu, in glavni animator, če je animacija bistven element v AV delu;
- **izvajalci:** igralec, pevec, glasbenik, plesalec ali druge osebe, ki igrajo, pojejo, podajajo, deklamirajo, nastopajo, interpretirajo ali drugače izvajajo avtorska ali folklorna dela;
- **filmski producenti:** kot fizične ali pravne osebe, ki organizirajo in vodijo ustvarjanje AV dela ter so odgovorna za njegovo dokončanje.

Obseg pravic

Pri obravnavi AV produkcije je potrebno upoštevati tudi pogodbo o filmski produkciji, s katero soavtorji in avtorji prispevkov na producenta prenesejo vse svoje materialne pravice, v kolikor pogodba ne določa drugače. Podobno velja za izvajalce. Zaradi tega je obseg pravic posamezne kategorije upravičencev na posameznem AV delu lahko različen in možno je (npr. pri velikih producentih), da so imetniki vseh pravic prav producenti sami.

Neprenosljive pravice:

- pravica do nadomestila za privatno in drugo lastno reproduciranje

Pravica ni vezana na točno določeno (torej konkretno) AV delo, ampak pripada ustvarjalcem na podlagi dejstva, da sodijo v določeno kategorijo AV ustvarjalcev. Ta nadomestila se v skladu z določili ZASP delijo: 40 % avtorjem, 30 % izvajalcem in 30 % producentom.

Kabelska retransmisija¹

ena od najbolj množičnih oblik uporabe avtorskih del – predvsem avtorskih del s področja filma in glasbe – in seveda tudi del, ki so predmet varstva sorodnih pravic (izvedba, videogram, RTV oddaja)

Z uporabo varovanih del nastane tudi avtorjevo oz. imetnikovo upravičenje do honorarja ali nadomestila oz. materialna pravica – v konkretnem primeru: **pravica kabelske retransmisije**, ki je ena od oblik radiodifuzne retransmisije.

Radiodifuzna retransmisija² pomeni sočasno, nespremenjeno in neskrajšano priobčitev javnosti nekega radiodifuzno oddajane dela, tako da to stori:

1. druga RTV organizacija od prvotne ali

2. operater:

- s prenosom po kablu ali mikrovalovnem sistemu in gre pri tem za več kot 100 kabelskih priključkov (to velja za domača dela)

- ali je delo prvotno oddajano iz druge države.³

Torej, če gremo po vrsti: da pride do kabelske retransmisije varovanih del (ki so lahko avdiovizualna (v nadaljevanju tudi: AV) ali pa gre za izvedbe oz. videograme ali RTV oddaje, ki ne izpolnjujejo kriterijev za avdiovizualno delo), se mora zgoditi najprej primarno oddajanje nekega varovanega dela po TV programskih signalih. To prvotno oddajanje se lahko zgodi bodisi brezžično (npr. preko satelita) bodisi po žici (npr. preko kabelskega sistema).

To navajam zato, ker se v praksi mnogokrat nepravilno meša kabelsko retransmisijo s kabelskim načinom primarnega oddajanja nekega programa in s tem povezano se mešajo tudi pravice. Ne gre za kabelsko retransmisijo, če RTV organizacija primarno za svoje

oddajanje uporablja kabelsko omrežje in ne klasičnega zemeljskega oz. oddajniškega ali npr. satelita.⁴ Če torej tak prvotni signal sprejme **kabelski operater** (lahko pa tudi satelitski operater) in ga preko svojega telekomunikacijskega sistema **prenese naprej novemu občinstvu** sočasno in nespremenjeno (in s tem tudi neskrajšano), gre za novo obliko uporabe in novo pravico – kabelsko retransmisijo.⁵ Gre za nov krog ljudi, kateremu je omogočen ogled varovanih del, ki ni bil zajet v primarni obliki razširjanja programa.

Dovoljenje Zavoda AIPA

Zavod AIPA na podlagi dovoljenja upravlja tudi pravico radiodifuzne retransmisije v primeru kabelske retransmisije avdiovizualnih del, pri tem pa se dovoljenje nanaša tako na pobiranje honorarjev oz. nadomestil kot tudi na njihovo razdeljevanje.

Razlika med avtorskim honorarjem in nadomestilom?

Ker gre pri kabelski retransmisiji za izključno pravico, bi moral načeloma neposredno avtor sam imeti monopol nad odločanjem o avtorskem honorarju, a zaradi množičnega načina tovrstne uporabe in težke sledljivosti vseh imetnikov pravic na varovanih delih znotraj TV programov je zakonodajalec določil, da se ta pravica obvezno uveljavlja kolektivno.⁷ Posledično je tudi določitev višine honorarja prepuščena kolektivni organizaciji, ki skupaj z uporabniki s skupnim

PRIMARNO RADIODIFUZNO ODDAJANJE

AIPA NE ŠČITI

RTV
organizacija

SIGNAL PO KABLU ALI PO ZRAKU

55 KABELSKIH
OPERATERJEV*

KABELSKA RETRANSMISIJA

AIPA ŠČITI

cca 500.000 PRIKLJUČKOV*
(končni uporabniki)

* Podatki za Slovenijo, avgust 2013.

sporazumom določi tarifo. Ker so v organih kolektivne organizacije tudi predstavniki avtorjev oz. imetnikov pravic, je avtor oz. imetnik pravic še vedno posredno prisoten pri določanju višine honorarja, zato se pri kabelski retransmisiji ohranja izraz **avtorski honorar**.⁸ Tam pa, kjer avtor ni povsem pogodbeno svoboden pri določanju svojega honorarja, ko le-tega določi zakon ali državni organ, se v praksi uporablja pojem **nadomestilo**.

Kdo so imetniki in kdo upravičenci?

Imetniki pravic na varovanih delih so vsi, ki jim bodisi zakon bodisi pogodba ali kak drug pravni temelj (npr. sklep o dedovanju) omogoča, da z varovanimi deli delno ali v celoti razpolagajo.

Pomembno je razumeti, da avtorska ali njej sorodna pravica nastane s samo stvaritvijo dela. Zato za lažje razumevanje imetništva pravic lahko opredelimo tudi razliko med **izvornimi nosilci pravic** (npr. avtor), torej tistimi, ki so varovano delo neposredno ustvarili, in med **imetniki pravic po prenosu**, torej tistimi, ki so do pravic prišli posredno po prenosu, ki je bodisi pogodben (pogodba o naročilu) bodisi po presumpciji zakona (prenos pravic na delodajalca) bodisi sledi sodni odločbi (npr. pri dedovanju).

Terminološko so imetniki tudi tisti, ki so izvorni nosilci pravic v zvezi s predmeti varstva sorodnih pravic. Izvorni imetniki pravic na izvedbi so torej **izvajalci**, na RTV oddaji je to **RTV organizacija**, na videogramu pa **filmski producent**.

Izvorni imetniki pravic na AV delu

- soavtorji**: avtor priredbe, pisec scenarija, avtor dialogov, direktor fotografije, glavni režiser, skladatelj filmske glasbe (če je posebej ustvarjena za uporabo v AV delu), glavni animator (če je animacija bistven element v AV delu)
- avtorji prispevkov**: animator in skladatelj (če ne veljata za soavtorja AV dela), scenograf, kostumograf, slikar mask, montažer
- imetniki sorodnih pravic**: izvajalci, RTV organizacija (če gre za RTV oddajo, ki se lahko kvalificira kot AV delo), filmski producent (na videogramu, ki vsebuje AV delo)

Neizvorni imetniki pravic na AV delu (= imetniki po prenosu)

1. filmski producent:

- *po presumpciji 2. odst. 107. čl. in 1. odst. 124. čl. ZASP
- *po pogodbenem prenosu
- *kot delodajalec⁹

2. RTV organizacija, ki dobi pravice:

- *kot filmski producent od soavtorjev ali izvajalcev po presumpciji ali po pogodbenem prenosu
- *kot delodajalec od delojemalca, ki je bodisi avtor oz. soavtor ali izvajalec

3. dediči oz. pravni nasledniki (npr. pri stečaju pravne osebe)

4. naročniki AV dela (npr. marketinške agencije pri reklamnih filmih, glasbena skupina pri kratkih glasbenih videofilmih)

Pozor! Pravice radiodifuzne oz. kabelske retransmisije izvorno nimajo niti izvajalci v zvezi s svojimi izvedbami (živo ali posneto) niti filmski producent v zvezi s svojimi videogrami ne, imajo pa jo izvorno RTV organizacije na svojih RTV oddajah.

Upravičenec je pojem, ki se uporablja za imetnika pravic, ki je dejansko upravičen do izplačila zbranega denarja oz. nadomestila pri ustrezni kolektivni organizaciji in seveda v skladu s pravili te kolektivne organizacije. Prevedeno v prakso: Do izplačila honorarjev bo upravičen tisti zadnji imetnik, ki ima veljavno verigo prenosov ali drug veljaven pravni naslov. Teoretično: upravičenci so lahko vsi navedeni imetniki.

Uporabniki

Vsak, ki varovano delo uporablja, je uporabnik in je za tako uporabo dolžan imetniku/om pravic plačati ustrezno odmeno – to je avtorski honorar ali nadomestilo. Ker članek obravnava kabelsko retransmisijo, so v tem primeru uporabniki »kabelski operaterji«, ki razširjajo varovana dela novemu krogu javnosti preko kabelskih ali mikrovalovnih telekomunikacijskih omrežnih sistemov, tako da neki primarno oddajan signal usmerjeno posredujejo bodisi po žici oz. kablu bodisi po zraku (vključno preko satelita) naprej do (kabelskih) priključkov končnih uporabnikov.¹⁰ Tako se v vlogi kabelskega operaterja lahko pojavijo tudi satelitski operaterji, ki ponujajo programske pakete, ali manjši »zaprti« sistemi (npr. stanovanjske skupnosti, hoteli). Pri tem zakonska omejitev 100 enot ne velja za dela, ki se primarno oddajajo iz tujine.

ŠPELA GRČAR,
odvetnica v Odvetniški družbi Grčar, o. p., d. o. o.

¹ Članek se predvsem osredotoča na AV dela oz. »televizijski del« kabelske retransmisije.

² Podobna definicija kabelske retransmisije izhaja tudi iz Direktive Sveta 93/83/EGS z dne 27. septembra 1993 o uskladitvi določenih pravil o avtorski in sorodnih pravicah v zvezi s satelitskim radiodifuznim oddajanjem in kabelsko retransmisijo (Direktiva o satelitih in kabljih).

³ 31. člen Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP); Uradni list RS, št. 21/1995, 9/2001, 30/2001 - ZCUKPII, 43/2004, 17/2006, 114/2006 - ZUE, 139/2006, 68/2008.

⁴ Predvsem se ta razlika pozna pri »nakupu« pravic, ki jih morajo pridobiti RTV organizacije, da neko delo sploh lahko uvrstijo v svoj program in ga potem ustrezno oddajajo in s tem priobčujejo javnosti – v teh primerih gre za t. i. cable cast. V pogodbah o prenosu pravic (ki se jim v praksi pogosto reče kar licenčne pogodbe) so te pravice poimenovane npr. free cable (če gre za neplačljive programe) ali pay cable (pri plačljivih programih) ali pa preprosto cable rights, vendar ne gre za pridobitev pravice kabelske retransmisije.

⁵ Delno povzeto po Trampuž/Oman/Zupančič: Komentar ZASP, str. 107.

⁶ Dovoljenje št. 31227-1/2008-129 z dne 11. 10. 2010 ter št. 31227-1/2008-231/105 z dne 6. 2. 2012.

⁷ Razen za lastna oddajanja RTV organizacij (4. odstavek 147. člena ZASP).

⁸ Podobno Trampuž/Oman/Zupančič: Komentar ZASP, str. 225.

⁹ V praksi to ne bo prav pogost primer, saj filmski producenti večinoma sklepajo pogodbe o filmski produkciji za posamezno produkcijo, ki je časovno točno določena in ne gre za trajna delovršna razmerja.

¹⁰ Podobno sledi iz 1. člena Direktive o satelitih in kabljih.

Spremembe ZASP

Nova priložnost, da končno uredimo zadeve tako, kot si ustvarjalci na avdiovizualnem področju zaslužimo.

Letos mineva 18 let, odkar je bil sprejet Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP)¹, ki je nadomestil jugoslovanski Zakon o avtorskom pravu iz leta 1978². Do danes je bil petkrat dopolnjen oz. spremenjen, razlogi in potrebe, zakaj, pa so bili različni. Največkrat je bilo potrebno uskladiti naš ZASP z evropskimi smernicami, pri tem pa s(m)o svoj lonček pristavile tudi različne interesne skupine uporabnikov in upravičencev. Za konsistentnost in celovitost zakona tak pristop seveda ni najustrežnejši, saj je razdrobljeno, neuskklajeno in zgolj parcialno »reševanje« zelo ozkih problemov rezultiralo v tem, da imamo nekatere zadeve sicer zapisane, zaživele pa tako, kot je bilo zamišljeno, žal niso nikoli³. Ker živimo v obdobju, ko se zasebno ali poslovno ne prestopajo srečujemo z zaščitenimi deli, je ZASP vsekakor zakon, ki mu moramo nameniti prav posebno pozornost, saj se neposredno in posredno tiče praktično vseh državljanov. ZASP imamo ponovno »na mizi« že več kot dve leti, ko to pišem, pa je v medresorskem usklajevanju. Čeprav smo imeli od marca veliko srečanj (tudi) na to temo – najprej kolektivne organizacije (ZAMP, IPF, SAZOR, AIPA in SAZAS), pozneje pa smo se pod okriljem Direktorata

za notranji trg pri Ministrstvu RS za gospodarski razvoj in tehnologijo srečevali še s predstavniki uporabnikov in Urada RS za intelektualno lastnino (URSIL) vse do sredine poletja – in je bilo torej vloženo ogromno energije, volje in truda, so občutki sedaj, po vseh teh usklajevanjih mešani. Po eni strani smo lahko zadovoljni, saj toliko dialoga med deležniki, kot ga je bilo v maju, juniju in juliju, doslej še ni bilo. In prepričan sem, da smo se vsi udeleženci s srečanj marsikaj naučili. Po drugi strani po osmih letih aktivnega spremljanja tega področja ugotavljam, da smo nekoč-nekje pozabili (ali pa te večšine sploh nismo nikoli osvojili?), da voditi dialog pomeni tudi poslušati in da pogajati se pomeni, da je potrebno za to, da kaj dobiš, včasih tudi kaj dati.

Zadeva seveda še zdaleč ni zaključena, in tudi ko bo, nas v prihodnjih letih čaka še kar nekaj sprememb, saj se spriči silovitega tehnološkega razvoja spreminja in dopolnjuje evropska zakonodaja ter sprejemajo nove deklaracije in konvencije, vezane na avtorsko področje.

Je pa vsekakor zelo pomembno dejstvo, da so bili med tokratnim spreminjanjem ZASP ustvarjalci na AV področju (18 let odrinjeni in prezrti pri preteklih spremembah ZASP!) končno »postavljeni na zemljevid«. Postali so dejavni, enakovredni udeleženci vseh razprav in srečanj vseh stanovskih združenj s tega področja (ne

samo AIPA). Ta so ves čas budno spremljala dogajanje in opozarjala na možne izboljšave stanja, saj se zavedamo priložnosti, da lahko odpravimo pomanjkljivosti, ki ves AV sektor spravljajo v neenakovreden pravni in posledično ekonomski položaj. Navkljub istim mednarodnim temeljem istovrstne kategorije imetnikov pravic nas naš zakon namreč še vedno obravnava diskriminatorno:

Izvajalci (glasbeniki) – poleg avtorjev in proizvajalcev fonogramov – že od prve različice ZASP uživajo pravico do primerne nadomestila v primeru kableske retransmisije fonogramov, medtem ko **izvajalci v AV delih (igralci) nimajo prav nobene zakonske podlage za zahtevek po nadomestilu za kablesko retransmisijo videograma z njihovo izvedbo.**

Proizvajalci fonogramov – poleg avtorjev in izvajalcev (glasbenikov) – že od prve različice ZASP uživajo pravico do primerne nadomestila v primeru kableske retransmisije fonogramov, medtem ko **filmski producenti AV del nimajo prav nobene zakonske podlage za zahtevek po nadomestilu za kablesko retransmisijo svojega videograma.**

Zakonodajalec **podobno neenakomerno** obravnava tudi primere drugih oblik javne priobčitve: če je še nekako razumljivo, da producenti s televizijami svoje pravice (ter pravice, ki jih imajo od avtorjev in izvajalcev) urejajo individualno, je v primeru t. i. krčmarskih pravic (predvajanje v lokalih, trgovinah, barih ..., ki je vse bolj razširjeno) to nemogoče. Zakon tudi v tem primeru spet nerazumljivo neenakomerno ločuje: avtorji glasbe, izvajalci na fonogramih in proizvajalci fonogramov urejajo pravice za tovrstno uporabo kolektivno, uporabniki pa za uporabo glasbenih posnetkov plačujejo ustrezna nadomestila; imetniki pravic na AV delih oz. videogramih lahko pravice urejajo zgolj individualno, kar je (vsaj z vidika stroškovne učinkovitosti) sifovno delo. Področje bi vsekakor kazalo urediti in preprečiti t. i. sivine. Najbolj dobrodošla rešitev bi bila **obvezno kolektivno uveljavljanje oz. izenačenje pravic**

fonograma in AV dela oz. videograma v primeru javne uporabe.

Po našem mnenju povsem nedopustno je popolnoma nedorečeno (predvsem zaradi prakse URSIL) področje pravic t. i. avtorjev prispevkov⁴, še zlasti nadomestil iz naslova kableske retransmisije. Zaradi različnih in izključujočih ter nasprotujočih tolmačenj oz. mnenj istega organa (in celo istih oseb) v preteklih letih (ob odsotnosti kakršnekoli konzultacije z imetniki pravic oz. stroko) imamo vpleteni različne poglede do dela zakona, ki govori o pravicah avtorjev prispevkov. Ugotavljamo, da URSIL, glavni nadzorni organ, tolerira stanje, ki se vleče že desetletje in v katerem je do nadomestila očitno upravičena le 1/6 imetnikov pravic – pa še ti s pravicami ne upravljajo tako, kot zahteva zakon⁵ (tarifa, pravilnik o delitvi, ustrezna poročila...). Ostalih 5/6 čaka – čeprav je minilo že več kot dve leti, odkar je bilo organu v odločanje poslana vloga z listinami, kot jih predvideva zakon.

ZASP je v tem letu dosegel polnoletnost. Zrelosti pa, kot vidimo, (še) ne. Zato je naloga nas, imetnikov pravic in stroke, da odločevalcem v procesu spreminjanja zakona jasno predstavimo naše želje in cilje ter skozi strokovni diskurz pridemo do stanja, ko bo dober zakon (tudi) ustvarjalcem na AV področju zagotavljal ustrezne vzvode za upravljanje njihovih nadomestil.

GREGOR ŠTIBERNIK
direktor Zavoda AIPA

1 UL RS 21/1995

2 UL SFRJ 19/1978

3 Tak primer je npr. Svet za avtorsko pravo

4 ZASP, 106. člen

	honorar/nadomestilo za kablesko retransmisijo	nadomestilo za privatno kopiranje	honorar/nadomestilo za radiodifuzno oddajanje	honorar/nadomestilo za druge oblike javne priobčitve
skladatelji	✓	✓	✓	✓
izvajalci z izvedbami na fonogramih	✓	✓	✓	✓
proizvajalci fonogramov	✓	✓	✓	✓
literarni avtorji	✓	✓	✓	✓
literarni založniki	✗	✓	✗	✗
soavtorji AV del	✓ (vendar presumpcija prenosa na filmskega producenta)	✓	✗	✗
avtorji prispevkov v AV delih	✓	✓	✗ (✓ skladatelji)	✗ (✓ skladatelji)
izvajalci z izvedbami v AV delih	✗	✓	✗	✗
filmski producenti	✗	✓	✗	✗

Imeniki pravic na AV področju zahtevamo zgolj in samo, da zakonodajalec izenači in enakovredno obravnava vse imetnike pravic.

Med sabo in drugimi

Sindikata Glasbenikov Slovenije (SGS) je v preteklem desetletju dejavno sodeloval tako pri snovanju in dopolnjevanju določil Zakona o avtorski in sorodnih pravicah ter Zakona o medijih kakor tudi pri ustanovitvi kolektivnih organizacij za zaščito pravic avtorjev, izvajalcev in proizvajalcev fonogramov. Kot predsednik SGS sem s sodelavci »po službeni dolžnosti« prvič uradno obiskal Zavod AIPAlani, letos pa smo se srečevali kar pogosto.

Zavod AIPA glasbeniki sprejemajo zelo različno. Predvsem avtorji mu pripisujejo glavno krivdo za »upad prihodkov«, saj naj bi jih prikrajšal za pomemben del izplačil. Najbolj radikalni se zavzemajo celo za ukinitve ... Številke nam povedo, da so skupni prihodki zbranih nadomestil KO dejansko upadli, hkrati pa plačana realizacija nikakor ne podpira teze, da so avtorji prikrajšani. Vsekakor so bila ta nesoglasja utemeljen razlog za organizacijo srečanj Koordinacija slovenskih ustvarjalcev, na katerih smo definirali ključne točke, kako izboljšati pogoje za delo ustvarjalcev.

Problem

Slovenski narod, stoletja brez lastne države, je preživel predvsem zaradi kulture v materinem jeziku. In zdaj, ko smo uresničili »tisočletne sanje«? Bomo kot Država, ki jo končno upravljamo, v 21. stoletju slovenski kulturi omogočili preživetje? Kdo pa je Država? Smo lahko Država tudi mi sami? Ustvarjalci imamo več kot dovolj krovnih organizacij, društev, kolektivnih organizacij, gizov ipd., najpogosteje omejenih na posamezen ceh, podceh ceha ali pa posamično gospodarsko dejavnost (npr. zaščita enovrstne intelektualne pravice). Parcialni interesi so tako najbrž zagotovljeni, kaj več pa ... Ko je treba uveljaviti skupne interese (npr. v pogajanjih z Vlado RS, z gospodarstvom), nimamo poenotenih stališč, skupnega predstavnika. Ustvarjalci mislimo, da smo posebna entiteta, da nismo del gospodarstva, tudi ne industrija, kaj šele obrt. A družbeno-ekonomske razmere se bliskovito spreminjajo, zato se moramo medsebojno povezati in se izpostaviti bodisi kot del kreativne industrije bodisi kot pomembna gospodarska veja in/ali se vključiti drugam.

Razlog

SGS je spodbudil Koordinacijo predvsem zato, da bi dolgo razdeljena glasbena srenja (prevladujeta dva kroga - en interesno gravitira k »avtorjem«, torej Sazasu, drug k »izvajalcem in založnikom«, torej Zavodu IPF) končno našla skupne temelje. Rezultat nesodelovanja v zadnjih letih je znižanje skupnih prihodkov KO za več milijonov, kar seveda pomeni manj denarja za ustvarjalce. K dogovorom smo povabili tudi druge »veje« ustvarjalcev (filmarije, literate, oblikovalce ...), saj imamo skupne teme in cilje, predvsem s področja kolektivnega uveljavljanja avtorskih pravic. Poleg tega nam v teh mesecih spreminjajo ZASP, ki je za mnoge od nas krovni zakon in bo v naslednjih letih usodno vplival na kulturno krajino. Imamo skupen interes, da uveljavimo ali zadržimo zakonske ureditve, ki ustvarjalcem jamčijo ohranitev oz. izboljšanje delovnih pogojev za delo, in zaustavimo nižanje na marsikaterem področju že tako nizkih standardov. Prav tako moramo nujno uvideti, da obramba posamičnih interesov vse prevečkrat vodi v zniževanje skupnih možnosti. To smo v zadnjih letih že prevečkrat doživeli!

Cilji

Preko pogovorov smo identificirali tri pomembne teme: uveljavljanje pravic na področju kableske retransmisije, uveljavljanje pravic na področju privatnega reproduciranja ter reševanje sporov. Za slednje se že vrsto let namenja precejšnja sredstva. Veliko bi bilo mogoče prihraniti, če bi vsaj nekatera nesoglasja reševali sami, brez sodišč. Nihče od udeležencev srečanj ni pričakoval, da bodo dogovori tekli gladko, da bodo rezultati hitri, pogajanja pa sprehod po parku. Nasprotno. Večkrat se zdi, kot da naredimo korak naprej in potem dva nazaj. Ampak - hodimo skupaj in v pravo smer! Nadaljnje povezovanje bo poleg bistrumnosti zahtevalo še zvrhano mero optimizma in poprhr prešerne naivnosti. Plus dobro mero vztrajnosti.

Kam naprej

Za pogajanja se zdi, da jih v Sloveniji ne razumemo prav dobro, da imamo zgodovinski manko v razumevanju spretnosti pogajanj. Marsikdo namreč pričakuje, da bo od pogajalske mize vstal kot popoln zmagovalc, nasprotna stran pa bo »porazena«, »uničena«. »Dosežek«

razume kot svoj uspeh. Kratkoročno mogoče, vendar takemu »dogovoru« težko rečemo partnerstvo, ne vodi k ravnotežju in dolgoročnemu sodelovanju, pač pa k stiskam, sovraštvu, prevratom. Nihče si ne želi pogodbenega partnerja, pri katerem izposlujemo odlične pogoje, zaradi katerih že čez pol leta »izdihne«. Potrebujemo dogovore in partnerstva, v katerih bodo imeli deležniki dolgoročne pogoje za delo in solidno preživetje. Znotraj teh parametrov pa seveda obstaja poligon za doseganje posameznih prednosti na eni ali drugi strani.

Trdno sem prepričan, da ustvarjalci različnih medijev lahko dosežemo dogovore in da jih v naslednjih mesecih in letih tudi bomo. Med sabo in z drugimi - našimi strankami, partnerji, vlado. Zato, da bomo obstali, da bomo postali pomembna gospodarska veja, da naše ministristvo ne bo vprašljivo, da bodo prišle iz tujine tudi novice o uspešnih ustvarjalcih, ne samo športnikih (katerim seveda klobuk dol, thumbs up) in politikih, da pokojnine ne bodo miloščina, da ne bomo prosjačili okoli za obratni kapital, za nova dela ...

Prav tako verjamem, da se bomo ustvarjalci v prihodnjih letih zorganizirali, da bomo spoznali, kako uspešna in hkrati donosna kultura ni nič slabega, kako najbolj čislani umetniki lahko in res zelo dobro živijo od svojega dela. V vmesnem času pa bomo dihali v tem prepričanju in se dogovorili za nadaljnja srečanja Koordinacije.

GABER MAROLT
predsednik SGS

Sporazum o sodelovanju, osnovo za nadaljnje delo, je parafirala večina pomembnejših kolektivnih organizacij, npr. Sazas, IPF, AIPA, Glasbeni forum, Sindikat Glasbenikov Slovenije, GIZ SNAVP.

IZMENJAVA DOBRIH PRAKS

Zavod AIPA je februarja skupaj z Gospodarskim interesnim združenjem slovenskih neodvisnih audio in video producentov (GIZ SNAVP) pripravil srečanje *Kolektivno upravljanje pravic na AV delih: primeri dobre prakse*.

Med domačimi in gostujočimi strokovnjaki velja posebej opozoriti na predavanje dr. Wernerja Müllerja, prvega moža združenja FAMA (Fachverband der Film- und usikindustrie Film - and Music Austria), in Klause Hansena, predsednika neodvisnih danskih producentov in nekdanjega predsednika CEPI (The European Coordination of Independent Producers).

Dr. Werner Müller je predstavil avstrijski model sofinanciranja kulturnih vsebin, ki je težak kar 7 milijonov evrov. Poudaril je tudi, da ima njihovo združenje okoli 4.500 članov, od tega kar 80 % manjših oz. samostojnih ustvarjalcev, večinoma producentov spletnih vsebin.

Klaus Hansen je predavanje posvetil danski organizaciji CopyDan, ki pod isto streho združuje vse nacionalne imetnike pravic. Iz naslova kableske retransmisije zberejo več kot 100 milijonov evrov letno (imajo 2,3 milijona priključkov), kar je po besedah Hansna predvsem rezultat združenega, enotnega nastopa vseh imetnikov pravic (literarnih, glasbenih in avdiovizualnih plus izdajatelji programov), saj so si tako izboljšali pogajalska izhodišča. Če podatek, ob upoštevanju razlike v BDP, prenesemo v naše okolje, bi lahko poenotene slovenske kolektivne organizacije (IPF, ZAMP, SAZAS in AIPA) vsako leto zbrale okoli 13 milijonov evrov! Zdaj jih, razdrobljene, več kot pol manj.

Hansenova misel: **Cooperation gets more money than conflict!** je še kako na mestu.

GREGOR ŠTIBERNIK
direktor Zavoda AIPA

SLOVENSKI FILMSKI USTVARJALCI

NA DELU V TUJINI

Ita Rina je bila naša prva mednarodna filmska zvezda. Od takrat se nam prižigajo vedno nove, po zakoreninjenem nacionalnem običaju v svetu bolj priznane in cenjene kot doma.

Čeprav se je položaj filmskih ustvarjalcev pri nas v zadnjem času radikalno zaostril, umetnice in umetnik, ki jih predstavljamo kot uspešno delujoče v tujini, niso ekonomski migranti. Svojo kariero so pač zastavili globalno.

F: Voranc Vogel/DELO

KATARINA ČAS, igralka,
Ljubljana–London–Hollywood
www.imdb.com

V tuji produkciji se je prvič predstavila leta 2011, v irskem *Policistu* (The Guard) Johna Michaela Mc Donagha. Po tej filmski izkušnji se je odločila, da bo nadaljevala mednarodno pot, ter iskala nove ponudbe. Udeležila se je avdicije za *Drevo življenja* (The Tree of Life, 2011) Terenca Malicka, uspela pa na avdiciji za črno komedijo *Volk z Wall Streeta* (The Wolf of Wall Street) Martina Scorseseja, ki bo na ameriška platna prišla novembra 2013, v glavnih vlogah pa nastopata Leonardo di Caprio in Matthew McConaughey. Odlično vlogo je dobila še v eni hollywoodski produkciji: v prvencu scenarista Dana Fogelmana *Imagine* bo nastopila z Alom Pacinom. Film bo na ogled v letu 2014.

Katarina Čas je konec 90-ih let kariero začela kot televizijska voditeljica. Nastopila je v »pionirski klasiki slovenske filmske gverile« *V petek zvečer* (2000, Danijel Sraka), TV nadaljevanki *Strasti* (2008, Boštjan Vrhovec) in spletni nadaljevanki *Prepisani* (2010, Klemen Dvornik).

F: arhiv T. F.

TJAŠA FERME, igralka, New York
www.tjasaferme.com

Dobitnica vesne za stransko vlogo v *Mojih malih ljubicah* (2006, Matjaž Ivanišin) in študentske Severjeve nagrade je v času študija igre na ljubljanskem AGRFT-ju sodelovala tudi z ljubljansko Dramo pa MGL, Vio Negativo, Tanjo Zgonc ... takoj po diplomi (2007) pa odšla v New York. Glavne in stranske vloge je odigrala že v več celovečercih, mdr. v *Revolution of Everyday Life* (2010, Marc Lafia), ki je uvrščen v stalno zbirko FF Tribeca, kot režiserka in igralka podpisuje kratki film *Ophelia Flip* (2012). Vzporedno s filmsko kariero gradi tudi gledališko. Napisala in odigrala je dve ženski monodrami: *Cock Tales* in *Adventures of a Slovenian in New York*. Od oktobra 2012 je redno zaposlena v gledališču, udeležuje se avdicij za film in televizijo, včasih tudi za poziranje, ter nastopa v kratkih in celovečernih filmih, televizijskih in spletnih nadaljevankah, ki nastajajo na Vzhodni obali.

F: arhiv A. K.

ALENKA KRAIGHER, igralka, New York
www.alenkakraigher.com

Med študijem filmske režije na ljubljanskem AGRFT-ju je v filmih odigrala nekaj stranskih vlog: v *Mojih malih ljubicah* (2006) Matjaža Ivanišina, *Petelinjem zajtrku* (2007) Marka Nabršnika in *Slovenki* (2009) Damjana Kozoleta. Kar ji je prišlo prav, ko se je po diplomi zaradi ljubezni in poroke preselila v New York ter spoznala gledališkega režiserja Richarda Foremana (1938), legendo ameriškega sodobnega gledališča. Ponudil ji je glavno vlogo v *Idiot Savant* ob strani Willema Dafoeja in predstava je tudi zaradi njenega nastopa požela odlične kritike. Potem je nastopila še v štirih gledaliških komadih, leta 2013 pa jo je Richard Foreman ponovno angažiral za delo *Old Fashioned Prostitutes* (A True Romance). Sodeluje tudi na avdicijah za film in televizijo, prav tako jo zanima pisanje zgodb in scenarijev.

F: arhiv SFC

MITJA OKORN, režiser, Ljubljana–Varšava
www.mitjaokorn.si

Filmski režiser samouk je začel kariero s celovečercem *Tu pa tam* (2004), ki ga je financiral in produciral sam, brez podpore Filmskega sklada R Slovenije. V slovenskih kinematografih je bil domači hit leta 2005, saj je imel 25.848 gledalcev. Leta 2007 mu je poljska komercialna televizija TVN ponudila režijo nanizanke *39 in pol* (39 i pół). Posnel je 18 epizod popularne nanizanke za sezono 2008/2009. Po uspehu ga je TVN povabila, da režira celovečerni film, in leta 2011 je nastala romantično komedija *Pisma Sv. Nikolaju* (Listy do M). V prvem vikendu si jo je na Poljskem ogledalo 367.477 gledalcev (3. najboljši dosežek v zadnjih dvajsetih letih!), v treh tednih pa več kot milijon. Leta 2007 je Mitja Okorn prejel nominacijo British Councila za nagrado Young Film Entrepreneur of the Year. Uspešno ustvarja tudi glasbene videospote in reklame.

F: DK

HANNA A. W. SLAK, režiserka, scenaristka, Berlin
www.hannaslak.com

Diplomantka režije na ljubljanskem AGRFT-ju je leto pred diplomo posnela svoj prvi celovečerec *Slepa pega* (2002), s katerim je opozorila na svoj talen ne samo zaradi prikazov na številnih velikih svetovnih festivalih in dobljenih nagrad. Kot scenaristka in režiserka je podpisala še mladinski celovečerec *Tea* (2007), zgodbo v omnibusu *Neke druge zgodbe* (2009), nekaj mednarodno uspešnih kratkih filmov in dokumentarcev. Ustvarjalno raziskuje tudi možnosti interaktivnega, improviziranega in eksperimentalnega filma. Njen zadnji izdelek je kratki dokumentarec *Screens* (2013). Od leta 2007 živi in dela v Berlinu. Redno obiskuje Ljubljano in sodeluje s slovenskimi filmskimi ustvarjalci.

NERINA T. KOCJANČIČ, INGE PANGOS

Zavod AIPA in Festival slovenskega filma vabita na SEMINAR O AVTORSKIH IN SORODNIH PRAVICAH NA AVDIOVIZUALNEM PODROČJU

gost: Borut Bernik Bogataj,
pravni strokovnjak z dolgoletnimi izkušnjami o avtorski
in sorodnih pravicah na avdiovizualnem področju

moderator: Gregor Štibernik,
direktor Zavoda AIPA

vsebina:
povzetek osnovnih pojmov o avtorski in sorodnih
pravicah na avdiovizualnem področju
(tema lanskega seminarja Zavoda AIPA)

obrnava različnih možnosti (ne)prenosov
imetnikov pravic na različnih
avdiovizualnih delih – kinematografskih in
televizijskih filmih, reklamnih filmih, kratkih
glasbenih filmih ...

vprašanja iz prakse

Gost bo po seminarju na voljo tudi za individualna
vprašanja s področja avtorskega prava.

Seminar bo potekal v okviru
strokovnega dela 16. FSF,
v petek, 13. septembra 2013,
med 14. in 16. uro
v zeleni dvorani Avditorija Portorož.

USPEŠNI SLOVENSKI FILMI NA POLETNIH MEDNARODNIH FILMSKIH FESTIVALIH

Čeprav je slovenski film z varčevalnimi ukrepi doživel daleč največji udarec od vseh ustvarjalskih sektorjev, trmasto vztraja. V mednarodnem prostoru.

48. FF v Karlovih Varjih, 28. 6.–6. 7. 2013

www.kviff.com

V prestižnem tekmovalnem programu Vzhodno od zahoda sta med 12 novimi filmi premierno prikazana 2 slovenska: **Adria Blues** (režija Miroslav Mandić, produkcija Gustav film) ter **Dvojina** (režija Nejc Gazvoda, produkcija Perfo).

Tekmovalni program Vzhodno od zahoda je namenjen odkrivanju talentov iz srednje in vzhodne Evrope, nagrada za najboljši film pa prinaša 20.000 usd. Nejc Gazvoda je v Karlovih Varjih gostoval že drugo leto zapored. Lani je bil njegov prvenec **Izlet** prikazan v programu 10 režiserjev po izboru ameriške revije **Variety**. V glavnih vlogah **Dvojine**, zgodbi o nepričakovani ljubezni dveh sorodnih duš in njenem odkrivanju (ter priznavanju) medsebojnih čustev, nastopata Nina Rakovec in Mía Jexen. Film je slovensko-dansko-hrvaška koprodukcija.

Adria Blues, drugi film Miroslava Mandića, je zgodba o Toniju Riffu, rokovski zvezdi iz 80-ih, ki je med vojno prišel v Slovenijo, se poročil s svojo takratno oboževalko Sonjo in že dve desetletji stopica na mestu. V glavnih vlogah te slovensko-hrvaško-bosanske koprodukcije nastopata Mojca Funkl in Senad Bašić.

Vsekakor je uvrstitev dveh slovenskih filmov v ugledni tekmovalni program mednarodnega festivala A kategorije velik uspeh, blizu tistemu iz leta 2005, ko so bili v Karlovih Varjih predvajani kar trije slovenski filmi: **Uglaševanje** Igorja Šterka v glavnem tekmovalnem programu, **Ruševine** Janeza Burgerja v programu Vzhodno od zahoda in **Predmestje** Vinka Möderndorferja v sekciji revije **Variety**.

F: arhiv SFC

19. sarajevski FF, 16.–24. 8. 2013

www.sff.ba

Letošnji otvoritveni film je bil **Epizoda v življenju zbiralca železa** oskarjevca Danis Tanović, koprodukcija, v kateri je sodeloval Vertigo/EmotionFilm, v tekmovalni program dokumentarnega filma pa sta se uvrstila celovečerni **Mama Evropa (pomembnejša je Zemlja)** Petre Seliškar in kratki **Screens** Hanne A. W. Slak.

Mama Evropa je zgodba o Evropi skozi oči šestletne deklice Terre, ki na poti po bivši Jugoslaviji, skupaj s svojimi starši, srečuje različne osebe in preko njihovih življenjskih zgodb spoznava dežele, politiko in zgodovino celine, ki nikakor ni enotna. Novi avtorski dokumentarec Seliškarjeve, ki nas je že presenetila z osebno zgodbo uspešnega filma **Babice revolucije** (2006), je nastal v slovensko-makedonsko-hrvaški koprodukciji.

Kratki dokumentarni **Screens** prikazuje vsakoletno pokopavanje najbližjih v Srebrenici. Slakova ga je ustvarila med triletno raziskavo za celovečerni film **Rudar**, ki je na zadnjem razpisu Slovenskega filmskega centra pridobil sredstva za razvoj scenarija in nastaja kot ekranizacija pravkar izdane knjige Mehmedalije Alića: **Nibče**. Festivala se je udeležila tudi slovenska produkcijska hiša Staragara. Njen **Mercedes-Ognjeni konj** Jana Cvitkoviča se je uvrstil med 16 izbranih filmskih projektov od 90 prijavljenih na natečaju cineLink in Cine Link+! To je platforma za razvoj in financiranje skrbno izbranih filmskih projektov, zanimivih za evropske koprodukcije. Tekmuje se za denarne nagrade ter za nagrade v obliki tehničnih storitev partnerjev in pokroviteljev.

V programu Sarajevo Talent Campus, namenjenem izobraževanju in povezovanju mladih filmarjev iz jugovzhodne Evrope, sta Slovenijo predstavljala režiserka **Urška Menart** in igralec **Domen Valič**.

70. beneški FF, 28. 8.–7. 9. 2013

www.labiennale.org

Starosta med filmskimi festivali, tudi sicer izredno naklonjen slovenskemu filmu, je letos v program 28. mednarodnega tedna kritike uvrstil med 6 izbranih prvencev kar 2 »naša« – in oba sta dobila nagrado! **Razredni sovražnik** nagrado kritike, koprodukcijski **Zoran, moj nečak idiot** pa nagrado občinstva.

Razredni sovražnik režiserja Roka Bička je s tem letošnji največji dosežek slovenskega filma v mednarodnem prostoru. Nastal je v produkciji Triglav filma, v glavnih vlogah pa nastopajo Igor Samobor in 9 srednješolcev: Voranc Boh, Jan Zupančič, Daša Cupevski, Doroteja Nadrah, Špela Novak, Pia Korbar, Dan Mrevlje, Jan Vrhovnik, Kangjing Qiu (trije med njimi so se vpisali na AGRFT).

Slovenska manjšinska koprodukcija, italijanski film **Zoran, moj nečak idiot** (Zoran, il mio nipote scemo), je prvenec Mattea Oleotta, v katerem nastopa močna slovenska avtorska ekipa na čelu z Rokom Prašnikarjem v vlogi Zorana. Glavni producent filma je Igor Princič za Transmedio, slovenski koproducent je Staragara.

Zelo uspešno slovensko predstavitev je zaokrožil **Jan Cvitkovič** kot gost projekta Benetke70. Vsak od povabljenih režiserjev, med njimi tudi Bernardo Bertolucci, Abbas Kiarostami, Milčo Mančevski, Andrzej Wajda ..., je posnel 90-sekundni prispevek na skupno temo: prihodnost kinematografije. Nastal je 120-minutni film, predstavljen na otvoritvi.

Od osamosvojitve do danes se je na Beneški filmski festival uvrstilo 9 slovenskih filmov: **Krubi in mleko** (2001, Jan Cvitkovič - nagrada za najboljši prvenec), **Srce je kos mesa** (2004, kratki, J. C.), **Predmestje** (2004, Vinko Möderndorfer), **Pokrajina št. 2** (2008, V. M.), **Every breath you take** (2008, kratki, Igor Šterk), **To je zemlja, brat moj** (2009, kratki, J. C.), **Oča** (2010, Vlado Škafar), **Zoran, moj nečak idiot** (2013, koprodukcija, Matteo Oleotti), **Razredni sovražnik** (2013, Rok Biček)

NERINA T. KOCJANČIČ
Slovenski filmski center

SLOVENIJA PODPISALA PEKINŠKO POGODBO O VARSTVU AV IZVEDB

S sprejemom Pekinške pogodbe se je na mednarodni ravni po večletnih pogajanjih zagotovilo varstvo AV izvedb in izvajalcev v AV delih, kot so igralci, glasbeniki in plesalci, katerih izvedbe so vključene v AV dela. Pekinška pogodba tako vzpostavlja varstvo AV izvedb in izvajalcev v AV delih po vzoru Pogodbe WIPO o izvedbah in fonogramih. Ureja izvedbe v klasičnih medijih in v digitalnem okolju. Preprečila bo nepooblaščen uporabo izvedb v AV medijih, kot so televizija, film in video. Pekinška pogodba sicer še ne velja, bo pa z njeno uveljavitvijo in ustreznimi spremembami nacionalnih zakonodaj čim večjega števila držav doseženo zeleno poenoteno varstvo AV izvedb in izvajalcev v AV delih, so zapisali na spletnem mestu URSIL.

»Z RAZVOJEM FILMSKE KULTURE DO NOVE DOBE SLOVENSKEGA FILMA«

Ministrstvo za kulturo (MK) je v Nacionalnem programu za kulturo 2014–17 pod tem naslovom pokrilo področje filma in AV dejavnosti. Znotraj programa predvideva MK več ukrepov za izboljšave in več sredstev za sofinanciranje. Tako za višjo gledanost kakovostnih slovenskih in evropskih filmskih in AV del ter kakovostnih filmov in AV del kinematografij tretjih držav načrtuje financiranje v višini 15,5 milijona eur. Za večji trg za kinematografska in AV dela letno predvideva 3 milijone eur, za razvoj kinematografske mreže in krepitev programov filmske kulture pa 240 tisoč eur za celotno obdobje. Poleg tega bo za boljšo izrabo digitalnih tehnologij v tem obdobju, vključno s sredstvi lokalnih skupnosti in sredstvi EU, na voljo 2,9 milijona eur, področje prostorske rešitve hrambe slovenske filmske dediščine pa se bo financiralo v okviru razpoložljivih sredstev.

EVROPSKI FILM OSTAL »KULTURNA IZJEMA«

Francija je v pogajanjih o prostotrgovinski izmenjavi med EU in ZDA uspela doseči ohranitev t. i. kulturne izjeme, kar brani evropski film pred tržno logiko prostotrgovinske izmenjave. Z omenjenim določilom so države s Francijo na čelu želele pred prevlado ameriškega trga zaščititi svoja AV dela kot del nacionalne identitete. Evropska komisija sicer še vedno lahko vrne vprašanje ukinitve kulturne izjeme na dnevni red, vendar je Francija že napovedala, da se bo vzdržala (pravica veta), za ukinitve izjeme pa morajo glasovati vse članice EU.

PRIDRUŽITE SE ŠTEVILNIM FILMSKIM USTVARJALCEM
POOBLASTITE ZAVOD AIPA
PRIJAVITE SVOJA DELA

Soavtorji, producenti in izvajalci avdiovizualnih del, ali veste, da vam za uporabo vaših del pripada nadomestilo? Zavarujte svoje pravice! Obiščite www.aipa.si in prijavite svoja AV dela ali dopolnite podatke o njih s pomočjo obrazcev ali spletnega registra.

Podrobnejše informacije in podpora: info@aipa.si, 01 755 62 19.

**NI Odstopanja.
PRAVICE SO
VAŠE!**

Zavod AIPA – Zavod avtorjev, izvajalcev in producentov avdiovizualnih del Slovenije
Šmartinska 152/hala 6
SI-1000 Ljubljana
www.aipa.si
e: info@aipa.si
t: +386 1 755 62 19
f: +386 1 755 62 20

Predsednik Sveta Zavoda AIPA: Danijel Hočevar
Predsednik Strokovnega sveta Zavoda AIPA: Nikola Sekulović
Direktor Zavoda AIPA: Gregor Štibernik